

Ewidencja ludności przechowywana w Archiwum Państwowym w Łodzi

W Archiwum Państwowym w Łodzi obok ksiąg urzędów stanu cywilnego będących podstawą do badań nad historią rodzin, można odnaleźć materiały archiwalne, dzięki którym genealodzy mogą pokusić się o próbę skrócenia swoich badań lub też ułatwienia poszukiwań, takimi materiałami archiwalnymi jest niewątpliwie ewidencja ludności.

Najwcześniej, bo już w początkach XIX wieku, zaczęto tworzyć księgi ludności stałej oraz niestałej (w 1810 r.), są one podobnie jak akta urzędów stanu cywilnego pokłosiem wprowadzania francuskich regulacji prawnych - Kodeksu Napoleona w okresie Księstwa Warszawskiego. Prawa te, choć stworzone podczas wojen napoleońskich przyjęły się na terytorium późniejszego Królestwa Polskiego. Zasady rejestracji ludności wprowadzono w celu kontroli ruchu ludności wszystkich wyznań, jej przyrostu naturalnego i dla potrzeb poboru wojskowego. Chociaż podczas XIX wieku i na początku XX modyfikowano przepisy wykonawcze dotyczące prowadzenia ksiąg, jednak istota systemu ewidencji, poza niewielkimi zmianami w formularzach, pozostała bez zmian aż do 1931 r. Bardzo trudno jest natrafić w archiwach, na księgi, które pochodzą już z 1810 roku, w archiwum łódzkim nie ma takich ksiąg. Natomiast w Aktach miasta Łodzi, można natrafić na spisy sporządzone według powyższych przepisów (możliwe, że to właśnie one były nazywane księgami aż do końca lat dwudziestych dziewiętnastego wieku). Najstarszym z nich jest spis o nazwie: „Księga obywatelstwa miasta Łodzi powiatu zgierskiego departamentu warszawskiego ułożone przez Burmistrza w roku 1811”. Co zawierała pierwsza księga? Jest to wykaz, który składa się z następujących rubryk: „Nro; Imie i Nazwisko; lata; stan; dla czego używanie praw Obywatelów jest zawieszono; dla czego ma prawo do głosowania; dla czego nie jest obierany; Adnotacye iako to: spory zasze i t.d.” ([fot. 1](#)).

Na przełomie lat 20. i 30. XIX w. w Aktach miasta Łodzi możemy odnaleźć już księgi w których formularz jest bardziej szczegółowy i zawiera miejsce na wpisywanie do niego także kobiet i dzieci. Wpis w nich ograniczał się do następujących rubryk: „numer domu; gatunek domu; płeć (mężka-żeńska); data urodzenia (dnia-miesiąca-roku); ich postanowienie; stan urodzenia; jakiego wyznania; professya, rzemiosło lub iakikolwiek sposób życia; miejsce ich urodzenia; z kąd przybyli; adnotacye”. Ilość wpisów nie była wówczas ograniczana rubrykami, ale uzależniona była tylko od wpisującego. Na karcie, składającej się z 2 stron obok siebie, można odnaleźć około 30 wpisanych osób. ([Fot. 2](#) , [Fot. 3](#)). Formularz w kolejnych latach zmieniono i bardziej uszczegółowiono. Księgi założone po

1864 roku już praktycznie się nie różnią poza językiem (po 1868 tylko rosyjski, po 1919 tylko polski) i formatem od ksiąg zakładanych na początku XX wieku, wpisy dokonywano w nich w następujących rubrykach: „, n. domu; n. kolejny; imię i nazwisko (mężczyzn - niewiast nazwisko ich rodzinne i z poprzedniego zamężcia); imiona rodziców i nazwisko matki rodzinne; data urodzenia (dzień-miesiąc-rok); miejsce urodzenia; żonaty, zamężna, lub nie; pochodzenie; wyznanie; sposób utrzymania; miejsce poprzedniego zamieszkania; Adnotacje (tu zapisywać wszelkie zmiany zasze w położeniu osób, zapisanych do księgi ludności, jako to: śmierć, przesiedlenie, przeprowadzenie się pod inny nr domu i. t. p., stosownie do Art.15 Instrukcji)”. Na karcie składającej się z 2 stron było miejsce do zapisania tylko 10 osób. [\(Fot. 4\)](#). W omawianym okresie księgi zaczynają się jedynie różnić sposobem ich prowadzenia, w wielu urzędach stosowano zwyczaj częstego ich przepisywania (Pabianice, Widzew). Istniały urzędy, w których nie przepisywano ksiąg, co kilka lat. Taki system zastosowano w Łodzi. Księgi założone w 1864 roku były uzupełniane aż do 1902 r., z małymi wyjątkami spowodowanymi brakiem miejsca dla nowych wpisów. Stąd w aktach można natrafić na tak zwane dodatkowe księgi założone w 1897 r. Ostatecznie w Łodzi przepisano księgi z dniem 1 sierpnia 1903 r., a zamknięto je i sprawdzono 3.10.1931 r. [\(Fot. 5\)](#).

Ostatnia seria łódzkich ksiąg ludności stałej składa się: 186 tomów (Łódź numery domów 1-1509 – 180 tomów oraz tzw. Stara Wieś nr 1-214 – 6 tomów) oraz 542 teczek zawierające załączniki. [\(Fot. 6](#) , [Fot. 7](#) , [Fot. 8](#) , [Fot. 9](#) , [Fot. 10\)](#).

Należałoby do niej także zaliczyć księgi, terytorialnie obejmujące ówczesne przedmieścia miasta włączone w jego granice na początku XX w., czyli: Bałuty, Karolew, Bruss, Stare Rokicie i Cyganka. W tak olbrzymim zbiorze znajdują się także skorowidze, bez których nie można by było w nich nic odnaleźć. Skorowidze książkowe, jakie się zachowały do naszych czasów są podzielone są na dwie serie 2 serie, (niestety niekompletne). Pierwsza, z 1903 r. [\(Fot. 11\)](#) , dwujęzyczna - wpisy w językach rosyjskim i polskim (sygn. 11300-11307 litery A-Ż) oraz druga z 1922 r. (sygn. 11308-11315, litery: A, B, C, H, I, J, K, L, R, W.), w języku polskim [\(Fot. 12\)](#). Ostatnia seria Ksiąg ludności stałej miasta Łodzi ma jeszcze dodatkowo alfabetyczny skorowidz kartkowy, powstały już po 1919 r. Składa się na niego zbiór małych, kartonowych, pomarańczowych fiszek ułożonych alfabetycznie a przechowywany w 4 szafach kartotekowych. [\(Fot. 13\)](#). Fiszki skorowidzowe zawierają dane osób, które w chwili tworzenia przez urzędników Biura Ksiąg Stałej Ludności skorowidzu żyły i mieszkaly na terenie Łodzi. Był on uzupełniany przez cały okres funkcjonowania ksiąg, o takim działaniu świadczą adnotacje na kartach dotyczące: przenosin oraz zgonów. Jego dużym plusem jest także i to, że w jego ramach można odnaleźć dane dotyczące osób zamieszkałych także na

przedmieściach Łodzi m. in.: Dąbrowie, Kozinach, Zarzewie, Bałutach, Żubardziu i Radogoszczu.

Jak skorzystać z łódzkich KLS-ów? Rozpoczynamy poszukiwania od skorowidzu kartkowego zawierającego dane osób z ksiąg dwudziestowiecznych, gdyby się tam nie znalazło nazwisko można zawsze podjąć drugą próbę poszukiwań w skorowidzach książkowych. Uwaga zachowane są tylko niektóre litery. Wypisujemy, więc rewersy na nazwiska osób przez poszukiwanych, gdy w skorowidzu kartkowym się one odnajdą to sięgamy do ksiąg z lat 1903-1931. W księgach tych, w rubryce poprzednie miejsce zamieszkania, powinniśmy natrafić na adnotacje dotyczącą poprzedniego miejsca zamieszkania, gdy będzie ona dotyczyć Łodzi to, przy odrobinie szczęścia (księgi utworzone przed 1864 rokiem są nie zachowane w komplecie), można pokusić się o cofnięcie do zapisów aż z początku XIX wieku.

W zasobie APŁ znajdują się także księgi ludności stałej z innych miast: Aleksandrowa, Głowna, Konstantynowa, Lutomierska, Ozorkowa, Pabianic. Możemy także odnaleźć księgi gminne, zawierające wpisy mieszkańców wsi. Odnaleźć je można przede wszystkim w aktach gminnych. Są to zwykle egzemplarze prowadzone przez wójtów i są zachowane w różnym stopniu, w większej części to tzw. ostatnie serie powstałe w końcu lat osiemdziesiątych XIX w. lub na początku XX w., a zamknięte w 1931 r. Do najstarszych należą 3 księgi z gminy Chojny prowadzone w latach 1832-1853 i zawierające spisy z: Mileszek, Janowa oraz kolonii Nery oraz 2 założone w 1842 r. księgi z gminy Widzew z siedzibą w Ksawerowie. Obok ksiąg z gmin wyżej wymienionych możemy zajrzeć do ksiąg z następujących gmin: Łagiewniki, Rąbień, Wiskitno, Radogoszcza, Brusa, Lutomierska, Nowosolnej, Górki Pabianickiej, Brójec, Czarnocina. Księgi odnajdziemy także w zespole Archiwum Zakrzewskich z Poddębic oraz w aktach Zarządu Powiatowego Tureckiego gdzie znajduje się 10 tomów ksiąg z gminy Goszczanów z lat 1873-1923.

Zawartość wszystkich „gminnych” ksiąg ludności stałej jest praktycznie powtarzalna. Oznacza to, że oprócz wykazu mieszkańców, w większości jednostek znajdują się w nich skorowidze alfabetyczne (najczęściej na początku woluminu), protokoły ze statystykami mieszkańców wraz z podziałem na płeć i wyznanie; adnotacje o założeniu, przepisaniu księgi oraz o jej zamknięciu.

Jak skorzystać z innych niż łódzkie księgi? Należy przejrzeć w pracowni naukowej dostępne inwentarze akt gminnych bądź miejskich, na ich podstawie wypisać rewersy z interesującymi sygnaturami ewentualnie wcześniej, gdy są w osobnych księgach należy skorzystać ze skorowidzów książkowych.

Informacje, jakie zawierają księgi ludności stałej są bardzo różnorodne. Przydają się one nie tylko w badaniach genealogicznych, ale także, w różnego rodzaju poszukiwaniach dotyczących potwierdzenia własności oraz we współczesnych badaniach naukowych. Obok typowych danych genealogicznych tj.: dane dotyczące poszczególnych osób – dat urodzenia, małżeństwa, zgonów, miejsc urodzenia, imion rodziców, można na kartach ksiąg odnaleźć wiadomości o kierunkach migracji ludności i ich przyczynach. Można także dowiedzieć się gdzie mężczyźni odbywali służbę wojskową, czym się zajmowali po zwolnieniu z niej, czy wobec zapisywanych do ksiąg były toczony sprawy sądowe oraz czy byli osadzeni w więzieniu i na jak długo. Pomocne w pracach naukowych są wszelkiego rodzaju statystyki, które zostały sporządzone współcześnie przez urzędników wypełniających formularze. Sama zawartość ksiąg jest przydatna historykom zajmującym się dziejami gospodarczymi regionu. To dzięki wiadomościom zawartym w księgach oraz w dołączonych do nich dowodach można się dowiedzieć skąd i dlaczego przybywali przemysłowcy oraz inni mieszkańcy, gdzie się zatrzymali i zamieszkali oraz czym się początkowo zajmowali. Należy jednak pamiętać, że dane te są często nie do końca zgodne z prawdą. Pomimo wymogu meldunków w miejscu zamieszkania, wiele osób żyjących na terenach miejskich nigdy nie wpisało się do odpowiednich ksiąg. Wynikało to często z zaniedbania zarówno ze strony osiedlających się jak i ze strony osób, które powinny tego dopilnować od strony prawnej. W przypadku Łodzi mogło to być spowodowane lawinowym wzrostem liczby ludności oraz tym, że przesiedlający sami nie chcieli tego wymogu spełnić z wielu powodów. Na przykład: próbowali uciec przed długą służbą wojskową, przed zaległościami płatniczymi, które zostawili w dawnym miejscu zamieszkania a może nawet przed policją. Innym powodem, dla którego należy wpisy zawarte w księgach traktować z dużą rezerwą są błędy ludzkie, które niestety zdarzały się urzędnikom, zwłaszcza podczas przepisywania ksiąg z jednego egzemplarza do drugiego, nanoszenia zmian czy też wprowadzenia nowych danych. Zwrócić należy także uwagę, że w końcowym okresie funkcjonowania ksiąg (na terenie Łodzi) miejsce przypisania do konkretnego numeru nie zawsze było adresem, pod którym dana rodzina naprawdę zamieszkiwała. Często było to tylko miejsce wpisu, a związane to było z tym, że do końca funkcjonowania Ksiąg ludności stałej w Łodzi jako ewidencji ludności, nie rozszerzono ilości numerów domów, do których się można było wpisywać. Pomimo rozwoju przestrzennego miasta oraz pojawiania się działek o nowych numerach hipotecznych, powstałych w wyniku podziału starych, w księgach istniało ich tylko 1509, czyli tyle ile było ich w roku powstania Łodzi jako pojedynczego organizmu miejskiego (ze Starej Łodzi, Osady Łódki, Wólki itp.) Pomimo tego zachowane księgi są prawdziwą skarbnicą, bez której często nie można potwierdzić zdarzeń z przeszłości.

Kolejnym rodzajem ewidencji, który nierozzerwalnie jest związany z księgami ludności stałej są księgi ludności niestałej, choć oba rodzaje ewidencji powstały na tym samym prawnym korzeniu i te same prawa je kształtowały to o księgach ludności niestałej nie można już aż tak dużo opowiedzieć jak o tzw. kls-ach Dekrety prawne i instrukcje, które były tak dokładne w opisywaniu tych pierwszych już o tych drugich oraz o im towarzyszących księgach meldunkowych niewiele mówią. Nie bardzo można się także o nich dowiedzieć ze względu na znikomy stopień ich zachowania w Aktach miasta Łodzi księgi ludności niestałej są zachowane w bardzo małej ilości. Możemy je odnaleźć z bardzo późnego okresu, pierwsze pochodzą z lat sześćdziesiątych XIX wieku a ostatnie z 1908 r. Były to wykazy osób – mieszkańców niestałych, czyli takich, którzy przebywali w danej gminie na ściśle określony czas np. na kilka miesięcy w celu wykonania jakiejś pracy, wpisy takie były dokonywane za zgodą władz. Pierwsze zachowane księgi ułożone są według numerów domów, gdzie przybywający wpisywani są kolejno według daty przybycia do miejsca przeznaczenia ([Fot. 14](#) , [Fot. 15](#)), jednak w Łodzi w latach osiemdziesiątych XIX wieku księgi były podzielone na litery ([Fot. 16](#)) a na początku XX wieku, ze względu na lawinowy wręcz wzrost liczby ludności, trzeba było dokonać jeszcze bardziej szczegółowego podziału: po pierwsze na komisariaty, po drugie według alfabetu a na końcu według dat przybycia ([Fot. 17](#)). Księgi miały odpowiednie rubryki” numer porządkowy – imię i nazwisko – wiek – sposób na życie – gdzie do ksiąg ludności stałej jest zapisany – przebywa u kogo, numer domu w jakiej wsi lub mieście – za jakim świadectwem: data numer przez kogo wydane - na jaki przebieg czasu – adnotacje. Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych rubryki w księgach ludności niestałej się zmieniły: numer porządkowy – data zapisania – nazwisko i imię – rok wpisania – środki utrzymania (zawód) – gdzie jest zapisany do ksiąg ludności stałej – gdzie mieszka: u kogo, numer domu, mieszkania, numer komisariatu –na jakim świadectwie: data, numer, przez kogo wydane – na jaki okres – uwagi.

Obok łódzkich Kln-ów możemy w zbiorach łódzkich odnaleźć także księgi z Pabianic, Rudy Pabianickiej, gmin Brużycza Wielka, Chojny, Radogoszcz

Księgi ludności niestałej zamawiamy poprzez ustalenie odpowiedniej sygnatury w inwentarzach i wpisanie jej do rewersu, a następnie po otrzymaniu księgi przeszukujemy ją rubryka po rubryce.

Kolejnym rodzajem ewidencji, która jest przechowywana w łódzkim archiwum to tzw. spis mieszkańców miasta Łodzi. Składa się on z ogromnej ilości pojedynczych kart spisowych (około 350 000) ułożonych według alfabetu nazwiskami (w brzmieniu fonetycznym), a w ramach nazwiska według imion osoby na którą wystawiono kartę. Są to właściwie trzy spisy a nie jeden (taki układ został już dokonany w przedwojennym magistracie). Pierwszy rodzaj

kart pochodzi z 1916 r., drugi z 1919 r., a trzeci z 1921 r. Spisy te nie zachowały się w całości, nad czym można tylko ubolewać, ponieważ są olbrzymią skarbnicą wiedzy o ludności Łodzi w tym okresie. Czym się od siebie różnią? Przede wszystkim formularzem. Ten z 1916 r. (Fot. 18) posiada formularz dwujęzyczny niemiecko – polski, karty w nim są zatytułowane: Karta meldunkowa do spisu ludności, najprawdopodobniej był on sporządzony przez Niemców w celu zorientowania się, jaka jest liczba ludności w mieście w celu jej aprowizacji. Karta zawierała: imię i nazwisko głowy rodziny (jak była to kobieta to nazwisko panieńskie), imię ojca, stan lub zawód, datę i miejsce urodzenia, religię, przynależność państwową, stały mieszkaniec..., skład rodziny: imię i nazwisko panieńskie żony datę i miejsce jej urodzenia, imiona i daty urodzenia dzieci, kiedy i skąd przybył do Łodzi, oraz adresy zamieszkania: nazwa ulicy, numer domu i komisariatu. Podobne dane zawierały karty z 1919 r. (Fot. 19), które były sporządzone w języku polskim, miały one prawie identyczne wymiary jak te wcześniejsze. Inaczej natomiast wyglądały karty z 1921 r. (Fot. 20), były one o połowę mniejsze i były sporządzane tylko na jedną osobę. Zawierały następujące rubryki: głowa rodziny, nazwisko, imię, imiona rodziców i nazwisko panieńskie matki, datę urodzenia, miejsce urodzenia, wyznanie, przynależność państwową, stan rodzinny, zawód, na podstawie, jakich dokumentów zameldowany, stały mieszkaniec, piętro i numer mieszkania, Łódź numer komisariatu, nazwa ulicy, numer policyjny i hipoteczny, kiedy i skąd przybył. Tak wyglądające karty były najprawdopodobniej formularzami, jakie musiała wypełniać ludność Łodzi podczas spisu, który odbył się w 1921 r.

Aby skorzystać ze spisu, należy wypisać rewers na nazwisko a wypadku, gdy jest ono bardzo popularne należy także podać imię osoby poszukiwanej.

W latach trzydziestych XX wieku została wprowadzona reforma systemu ewidencji, w jej wyniku stary, nie działający poprawnie system Biur Adresowych z Księgami ludności stałej przekształcono w nowoczesny system rejestracji wszystkich mieszkańców kraju. Podstawą prawną było Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 31 grudnia 1930 r. o meldunkach i księgach ludności. Nakazano w nim księgi ludności stałej zamknąć, sprawdzić i przechowywać, a od dnia 1 lipca 1931 r. miano założyć i prowadzić nowe formy ewidencji ludności – rejestry. Mieli być tam wpisani wszyscy, często do tej pory „ukrywający się” stali mieszkańcy miasta. Sam spis miał się odbyć się jednorazowo, w ten sposób miały powstać główne księgi rejestrowe, do których uzupełnieniem w zamyśle twórcy reformy miały być księgi przybywających oraz wybywających do i z gmin. System był o tyle ciekawy, że to władze miały zdecydować, jaką formę miał przybrać rejestr: czy w formie ksiąg podzielonych na tomy, w których zawartość byłaby ułożona alfabetycznie według nazw ulic i bieżącego porządku numerów policyjnych, ewentualnie według wsi i osiedli czy też w formie

kartoteki składających się z kart rodzinnych ułożonej w porządku alfabetycznym. ([Fot. 21](#) , [Fot. 22](#)). W pierwszym przypadku nieodzownym było sporządzenie alfabetycznego skorowidzu nazwisk, w drugim bardzo ważnym było, aby założyć dodatkowo rejestr domów zawierający spis wszystkich domów zarówno zamieszkałych i nie zamieszkałych. Taki rejestr domów miał być ułożony alfabetycznie ulicami, które następnie podzielono na kolejne numery policyjne a w ramach poszczególnych numerów na wszystkie lokale, gdzie miało być podane nazwisko głównego lokatora – głowy rodziny, oraz sublokatorów nie należących do rodziny takich jak służcy, nauczyciele dzieci, uczniowie. Do rejestru miały także zostać dołączone dowody, czyli: odpisy akt urodzenia, małżeństwa, zgonu, poświadczenie obywatelstwa oraz informacje o wydaniu dowodów osobistych czy też paszportów, były to także potwierdzenie, że ludność była kiedyś przypisana do innej gminy i że została ona z tej gminy skreślona.

Sam pomysł zastąpienia niedziałającego praktycznie od dawna prawidłowo systemu ksiąg ludności stałej i niestałej był bardzo dobry jednak wiązał się on z ogromnymi nakładami finansowymi oraz ludzkimi. Zdarzało się często, że ludność wpisana do rejestrów tylko na zasadzie wypełnienia ankiet rejestrowych nie mogła przedstawić dowodów na poprzednie miejsce zamieszkania, nie mogli tego także dokonać urzędnicy, którzy produkowali olbrzymie ilości korespondencji do różnych gmin a z których nie uzyskiwali satysfakcjonującej ich odpowiedzi. Dlatego też zwłaszcza w dużych ośrodkach miejskich rejestr był częściowo fikcją, ankietami bez pokrycia w odpowiednich dokumentach. A ankiet tworzących kartoteki było bardzo dużo – w 1935 r. w Łodzi to około 2 miliony kart rodzinnych.

Na system ksiąg zdecydowały się następujące urzędy: Magistrat miast: Pabianice, ([Fot. 23](#)) Rudy Pabianickiej ([Fot. 24](#)) oraz Gminy w Brójcach, Górcie Pabianickiej ([Fot. 25](#), [Fot. 26](#)), Nowosolnej ([Fot. 27](#), [Fot. 28](#)), Radogoszczu. Natomiast na system kartotekowy zdecydowano się w Łodzi. Z systemu tego sama kartoteka, czyli najważniejsza jej część, nie zachowała się. Są tylko tzw. Księgi domów sporządzone na drukach zarezerwowanych dla Ksiąg Kontroli Ruchu Ludności przybywających do gminy ([Fot. 29](#)) oraz dowody dla tych ksiąg ([Fot. 30](#), [Fot. 31](#), [Fot. 32](#))

Aby odnaleźć swoją rodzinę w łódzkim rejestrze, trzeba wiedzieć jak w nim się poruszać, nie przydają się do tego sygnatury poszczególnych jednostek, należy znać system, stworzony w Biurze Ewidencji Ludności, przed II wojną. Dlatego też to pracownicy archiwum odszukają na zamówienie dokumenty poszukiwanych osób tzn. w pracowni wypełnia się rewers na nazwisko i imię oraz adres zamieszkania, a potem wszystko w rękach magazyniera. Po pierwsze szukamy osób zamieszkałych w mieście w 1932 roku, po drugie trzeba znać ich

adres zamieszkania nazwę ulicy i jej numer policyjny, bez niego nie uda się nam odnaleźć poszukiwanych danych. Następnie przyporządkowujemy adres do odpowiedniego komisariatu, księgi domów ułożone są, bowiem w Łodzi według komisariatów (XIV) a te następnie alfabetycznie ulicami. Gdy znamy już numer komisariatu i numer tomu (w obrębie komisariatu może być nawet ponad siedem tomów) to przeszukujemy tom pod kątem adresu. Gdy znajdziemy poszukiwaną osobę to musimy zapamiętać numer kolejny. Według tych właśnie numerów, w obrębie komisariatu układane były napływające z innych urzędów dowody. Tutaj możemy już liczyć na tuł szczęścia, ponieważ dowody albo są (wtedy są one udostępnione do pracowni) albo też ich nie ma i w takiej sytuacji nic już nie możemy zrobić, możemy jedynie obejrzeć księgę, w której rodzina była zapisana.

Obok rejestru miały być prowadzone od 1931 roku księgi z przybyłymi do gmin ([Fot. 33](#)) oraz z niej wychodzącymi ([Fot. 34](#)). Księgi te miały być uzupełnieniem do tworzącej się ewidencji ludności. Zgodnie z zamiarem twórcy były podzielone na lata i rodzaj ruch. Nazwano je Księgami Kontroli Ruchu Ludności. Wpisy w nich miały być prowadzone w kolejności napływu lub odejścia ludności. Zachowało się ich niewiele, a szukanie w nich to żmudna praca - przeglądanie ksiąg linijka po linijce, ponieważ zastosowano w nich system podziału na komisariaty oraz zasadę wpisu według kolejności zgłoszeń do księgi przypisanej odpowiedniemu komisariatowi.

Tak w wielkim skrócie wygląda urzędowa ewidencja zachowana w łódzkich archiwaliach.

Wykaz zdjęć:

1. Akta miasta Łodzi sygn.244, strony 18-19 – spis o nazwie „Księga obywatelstwa miasta Łodzi powiatu zgierskiego departamentu warszawskiego ułożone przez Burmistrza w roku 1811”.
2. Akta miasta Łodzi sygn. 9880 karta 225 – Księga ludności stałej miasta Łodzi wpisy z lat 1836-1841.
3. Akta miasta Łodzi sygn. 9885 karta 304 - Księga ludności stałej miasta Łodzi zawierająca wpisy z około 1843-1850 do 1864.
4. Akta miasta Łodzi sygn. 9892 karta 125 – Księga ludności stałej miasta Łodzi zawierająca założona w 1864 roku.
5. Akta miasta Łodzi sygn. 10026 karta 58 – Księga ludności stałej miasta Łodzi założona w 1903 r., tom 17.
- 6-10. Akta miasta Łodzi sygn. 10321 – dowody do Ksiąg ludności stałej miasta Łodzi do numeru domu 83 karta 58

11. Akta miasta Łodzi sygn. 11301 karta 341 – Skorowidz do Ksiąg ludności stałej założony w 1903 roku - sporządzony w językach rosyjskim i polskim.
12. Akta miasta Łodzi sygn. 11309 karta 132 – Skorowidz do Ksiąg ludności stałej założony w 1922 roku – sporządzony w języku polskim.
13. Fiszka do skorowidzu kartkowego do Ksiąg ludności stałej miasta Łodzi.
14. Akta miasta Łodzi sygn. 11043 karta 16 – Księga ludności stałej założona w 1864 roku.
15. Akta miasta Łodzi sygn. 11060 karta 40 – Księga ludności stałej założona w 1888 roku.
16. Akta miasta Łodzi sygn. 11077 karta 20 – Księga ludności stałej założona w 1889 roku.
17. Akta miasta Łodzi sygn. 11298 karta 2 – Księga ludności stałej założona w 1908 roku.
18. Akta miasta Łodzi sygn. 24547 – Spis ludności miasta Łodzi karta z roku 1916.
19. Akta miasta Łodzi sygn. 24547 – Spis ludności miasta Łodzi karta z roku 1919.
20. Akta miasta Łodzi sygn. 24547 – Spis ludności miasta Łodzi karta z roku 1921.
- 21-22. Akta miasta Łodzi sygn. 25267 – wzór karty rodzinnej z kartoteki rejestru mieszkańców
23. Akta miasta Pabianic sygn. 429 karta 1 – Księga do rejestru mieszkańców
24. Akta miasta Ruda Pabianicka sygn. 600 karta 74 – Księga do rejestru mieszkańców
25. Akta gminy Górka Pabianicka sygn. 467 karta 2 – Skorowidz do rejestru mieszkańców
26. Akta gminy Górka Pabianicka sygn. 469 karta 10 – Księga do rejestru mieszkańców
27. Akta gminy Nowosolna sygn. 67 karta 78 – Księga do rejestru mieszkańców
28. Akta gminy Nowosolna sygn. 72– Skorowidz do rejestru mieszkańców
29. Akta miasta Łodzi sygn. 25344 karta 19 – Księga domów do rejestru mieszkańców miasta Łodzi sporządzona na drukach Ksiąg Kontroli Ruchu Ludności przybywających do gminy
- 30-32. Akta miasta Łodzi sygn. 25780 – dowody do rejestru mieszkańców do pozycji nr 383 w księdze zawierającej wpisy z IV komisariatu
33. Akta gminy Radogoszcz sygn. 1363 karta 14– Księga Kontroli Ruchu Ludności przybywających do gminy
34. Akta gminy Radogoszcz sygn. 1369 karta 23– Księga Kontroli Ruchu Ludności wychodzącej z gminy